

A Fidesz titokzatos brüsszeli irodavásárlása

2021. január 14. | 2. szám

hvg

790 Ft | Éves előfizetőknek: 635 Ft

Hálapénz helyett
újfajta káosz

Elosztogatott
műemlékek

Államadósság:
több, mint valaha

Melegek átnevelése:
hol tűrik, hol tiltják

Egyetemes módszer
lett a kiszervezés

INTERJÚ

Mitől lesz fasizmus
a populizmusból?

Kiiktatási ceremónia

MILYEN ÁRON SZABADUL
MEG A VILÁG TRUMPTÓL?

| EGYETEMEK KISZERVEZÉSE | VAZALLUSOK | PÁRTBEFOLYÁS |

Hallgatóik **nem** kérték

Pályázati pénzek fosztogatása, a szellemi és tudományos élet megszállása, a vidéki tudományegyetemek elsorvasztása – piti személyes érdekek állnak a felsőoktatás kormányzati einsteadja mögött.

TURV GERGELY

Az, hogy a kormány hazudott arról, hogy a nagy tudományegyetemek nem kerülnek alapítványi tulajdonba, nem meglepő. Azt azonban az érintettek és a legszkeptikusabb szakértők sem sejtették, hogy a magyar felsőoktatás gerincét képező, 20–25 ezer fős intézményeket, a szegedi, a debreceni és a pécsi egyetemet is privatizálják. Szegeden Botka László ellenzéki polgármester 2019-es kihívója, Nemesi Pál, valamint Rovó László rektor és a helyi születésű Novák Katalin miniszter neve kerül szóba kurátorként.

Az átalakításokról keveset tudni, csak annyi biztos, hogy a kormány

elszánt. A Corvinus után tavaly augusztusban az Állatorvostudományi, a Moholy-Nagy Művészeti, a Miskolci, a Neumann János, a győri Széchenyi István és a Soproni Egyetem „váltott modellt”. Az idén eddig a lépés előtt újabb karokkal felturbózott Szent István Egyetem került sorra. A jövőben Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem néven működő intézmény kuratóriumába – akárcsak a többi – megbízható elvtársak kerültek: Csányi Sándor mellett Nagy István agrárminiszter vagy Lázár János. Merkely Béla, a Semmelweis Egyetem rektora pedig szűk körben már bejelentette, hogy jövő januártól

Fogorvostan-hallgatók oktatása a Semmelweis Egyetemen.
Kormányzati beavatkozás

az autonómiát igyekszik megsemmisíteni

az ő intézményük is alapítványi formában folytatja.

Sokak szerint a pécsi, szegedi és debreceni tudományegyetem rektorai – történetesen mind orvosok – épp a Merkely és Kásler Miklós emberminiszter által megálmodott, a vidéki egyetemet is magába olvasztó hatalmas orvosi egyetem terve elől, önként menekülnek az alapítványi ernyő alá, amivel a Káslerrel hadakozó Palkovics László felsőoktatásért felelős miniszter kínálta meg őket. Ezzel ugyan a többi kar valószínűleg veszt, de legalább a rektorok nem tűnnek el Merkely és gigaegyeteme árnyékában. S bár korántsem biztos, hogy a vidéki orvosképzés önállósága megmarad, de ha jó fiúk lesznek, egy-két képviselőjük talán becsekkolhat az új egyetemi kuratóriumba.

Az egyetemi berkekből származó, egymásnak is ellentmondó hírek mutatják, hogy milyen kapkodás övezi a nagyszabású átalakítást. Az alapítványi formának legfeljebb a kisebb egyetemekenél lehet pozitív hozadéka, itt mód nyílik a racionálisabb működésre. Ám ez valószínűleg csak fedősztori és mézesmadzag, hiszen akkor nem pártkatonák ülnének a kuratóriumokba, és azok nem kapnák meg az alapítói jogokat is, amivel az állam, amely továbbra is finanszírozza a működésüket, minden formális befolyást elveszít felettük. De valószínűleg épp ez a legfőbb cél, hiszen így a Fidesz egy választási vereség esetén is a kezében tarthatja majd szinte a teljes felsőoktatást. Elhelyezheti az embereit, miközben ellenzékből is befolyásolhatja az oktatást tartalmi és világnézeti szempontból is. A közérdekű vagyonkezelő alapítványok kétharmados törvényével valódi tulajdonosai lesznek a közvagyonnak, a kurátorok élethosszig be vannak betonozva.

Az egyetemek kiszervezése és informális pártirányítás alá helyezése beleillik a Fidesz eddigi (oktatási és tudomány)politikájába, mely minden autonómiát igyekezett megsemmisíteni, hogy a tudomány képviselői szakmai alapon ne merjék kritizálni a kormányt. Ez motiválta az MTA tudományos intézeteinek szétverését, illetve a CEU elüldö-

zését is. A magánegyetemek oktatói ugyanis, az MTA-ból lett Eötvös Loránd Kutatási Hálózat munkatársaihoz hasonlóan, elveszítik jelentős védelmet nyújtó közalkalmazotti státuszukat. Aki szembe megy a kormány álláspontjával, vagy akár csak „meggondolatlanul” posztol a Facebookon, ezentúl könnyen feleslegesnek bizonyulhat; akár egész tanszékek, intézetek bűnhődhetnek, ha oktatóik nem a kormány szája szerint fogalmazznak. Vélhetően ezért sem találunk egyetlen egyetemi vezetőt sem az érintett intézményekből, aki kommentálta volna a történéseket.

Most vonul nyugdíjba a Ratkó-korszak nagyszámú, magas egyetemi pozícióban lévő tudósnemzedéke, a rendszerváltás értelmisége – hangsúlyoz egy másik szempontot Polónyi István oktatáskutató. A pártkatonák által vezetett magánegyetemekre ebben az őrségváltásban is fontos szerep hárul; így évtizedekre meghatároz-

ható a magyar felsőoktatás káderállománya – teszi hozzá.

Az értelmiség elhallgattatásán/lecserélésén kívül gazdasági okok is meghúzódnak az átalakítás mögött. Az egyetemek hatalmas üzemek cégekkel, ingatlanokkal, fizetős szakokkal. A Színház- és Filmművészeti Egyetem (SZFE) esetében máris napirenden van a Vas utcai épület eladása – igaz, ennek egy újabb blokkad megakadályozása is az oka –, de miért is ne várhatna ugyanez a sors a szegedi vagy a pécsi egyetem belvárosi campusaira? Még fontosabb, hogy várhatóan jelentős uniós pénzeket le lehet majd hívni oktatás- és tudományfejlesztésre, különösen vidéken. Ha nem az államhoz, hanem az alapítványokhoz folynak be ezek a pénzek, nem kell majd közbeszerzést kiírni, az unió nem vonhatja felelősségre az államot, és kormányváltás esetén is a fideszes vazallusok rendelkeznek fölötte. Az Állatorvostudományi Egyetem új, máris lakossági tiltako-

tanszékek, intézetek bűnhődhetnek, ha oktatóik nem a kormány szája szerint fogalmazznak

zást kiváltó épületét véletlenül épp Mészárosék tervezhetik.

A vidéki tudományegyetemek átalakításának legnagyobb vesztese a bölcsészképzés lehet. Ha ugyanis a modellváltás lényege a racionális működés, ebbe a kis bölcsész szakok biztos nem férnek bele. Lehet persze logika is abban, hogy bizonyos tudományokat csak egy helyen tanítsanak, de az egyetem lényege éppen az „univerzitás”, a minél szélesebb tudományos spektrum. Felvetődik az is, hogy a tanárképzést is kivezetik: Egerben már folynak a tárgyalások az egyházi kézbe adásáról (HVG, 2020. november 26.), és Debrecenben, illetve Szegeden is lenne felekezeti fenntartó, amely adott esetben átvehetné a leendő oktatók oktatását. Mindegyik forogatókönyv a vidéki tudományegyetemek elsorvasztásához vezet. Ez is beleillik a kormány gondolkodásába: minek az „öncélú és veszélyes” bölcsészet?

A kiszervezés politikai előnye a kormány számára az is, hogy nem neki kell elvinnie a balhét, ha valahol megszűnik például a zeneművészeti kar vagy a régész szak. Ahogy az SZFE esetében is történt, lehet a kuratóriumokra mutogatni, ők pedig, hiszen „magánegyetemről” van szó, nem tartoznak magyarázattal. Így – ha netán a mostani ellenzék alakíthatna is kormányt – az, aki képes a kuratóriumokra hatással lenni (egy ilyen személyt ismerünk), továbbra is fotelből irányíthatja a magyar felsőoktatást.

De miért fogadják el az átalakítást az egyetemi polgárok ott, ahol már megtörtént, és miért van síri csend (és a háttérben igazodás) az eddig bedarált és a most sorra kerülő intézményekben? Az SZFE-n ideológiai rendcsinálást a zászlajára tűző Vidnyánszky Attilával ellentétben másutt óvatosabban járnak el, nem fenyegetik az intézményeket. Mézesmadzagként 30-40 százalékos forrásbővítéseket ígér a kormány, illetve azt, hogy az egyetemek tulajdonába mennek át az ingatlanaik, ami régi vágy volt. Az SZFE-vel ellentétben garanciákat is kapnak: a kuratóriumokba kerülnek a társutas rektorok, a szenátus jogköre megmarad, nem lehet rektort választani a fejük felett. Ám ezek a garanciák nagyon gyenge lábakon állnak, ugyanis a kuratórium vagy a parlament bármikor felülírhatja őket.

A felsőoktatási törvénybe január elsejével bekerült egy olyan passzus, hogy a fenntartó három-öt éves időtartamra szóló feladatfinanszírozási megállapodásban rögzíti az „alaptevékenység vállalt volumenét, indikátorrendszerét, a támogatás mindezekhez igazodó mértékét”. Ebben sokan a fejkvótarendszer felszámolását látják. Ezután nem kell feltétlenül azon az egyetemen támogatni bizonyos szakokat, ahová sokan jelentkeznek – vélhetően azért, mert jól működnek. Az állam dönthet úgy, hogy máshol „rendeli meg” azt a képzést. Vagyis az egyetemek két rossz közül választhatnak: vagy önként és dalolva bemasíroznak az alapítványba – ezzel a kuratórium kezébe letéve a sorsukat –, vagy ellenállnak, és esetleg maguk is az SZFE sorsára jutnak. ■ HAMVAY PÉTER